

Hock Zsuzsanna

Az iskolai könyvtár a gyermek könyvtára? A gyermek könyvtára az iskolai könyvtár?

A francia szakirodalmat olvasva az a megdöbbentő élmény éri az érdeklődőt, hogy teljesen egyértelmű, a könyvtár létezése az iskolában. 1977-től valamennyi collége és lycée, azaz 12 éves kor fölött valamennyi oktatási intézmény kötelezően működtet könyvtárt, foglalkoztat könyvtárostánárt. A könyvtárak elnevezése Centres de Documentation et d'Information (CDI). A „centre”, vagyis központ kifejezés a „service”, szolgálat szót helyettesíti. Ez így talán még érzékletesebben fejezi ki az iskolai könyvtárak szerepét: az oktató-nevelő munka szolgálatában minden érintett (tanár, diák, szülő) felhasználó számára biztosítani a megfelelő információforrást, dokumentumot.

Az iskolai könyvtár vezetője a „professeur documentaliste” (könyvtárostánár), aki 1989 óta kötelezően speciális, középiskolai (7. évfolyamtól) könyvtárostánári diplomával kell bírjon (CAPES). Az iskolai könyvtárak működési feltételei következnek a feladataiból és a könyvtárostánárok napi gyakorlatából. Sem tárgyi feltételei, sem berendezése, sem költségvetése nincs államilag szabályozva, hiszen ezek a kérdések az iskolai könyvtár szervezeti és működési szabályzatától és az adott oktatási intézménytől függenek.

A könyvtárismeret, amelyet a könyvtárostánár tanít, beépül az oktatási programba. Az informatikai eszközök használatát a gyakorlat oldaláról tanítja.

Az olvasás szeretete és az iskolai könyvtár

A francia parlamentben a jogalkotók a nyolcvanas években két küldetést fogalmaztak meg az iskolák számára: megtanítani az olvasást, és bevezetni, beavatni a gyermekeket az irodalomba. Migeon kutatásai hatására 1990-ben Lionel Jospin oktatási miniszter egy harmadik küldetéssel egészítette ki az előzőeket: „rávezetni a gyermekeket az olvasás szeretetére”.

Több olvasáskutató műhely foglalkozott a témával különböző francia régiókban, egyetemi munkacsoportok bevonásával. Az egyik legmarkánsabb személyisége e témának Christian Poslaniec. Ő a következőket tanácsolja azoknak, akik az olvasás örömeire akarják megtanítani diákjaikat:

- Széles, sokszínű, választékos könyvlistát állítsunk össze, mert senki sem tudja megmondani, hogy melyik diák számára melyik könyv lesz a meghatározó, a döntő élmény.
- Csak olyan könyvet ajánljunk, ami elképzelhető, „látható”. (Lehet ez szakkönyv is, mert éppen úgy lehet álmodozni a reálisról, mint a misztikusról, az elképzeltről!)

- Ne cenzúrázzuk a gyermekek olvasmányait, és ne mutassuk, hogy ezt vagy azt a könyvet, sorozatot helytelenítjük. A pillanat, amikor egy könyv magával ragadja őket, és felfedezik, hogy az olvasás öröm – mindent megér! Lesz idő a folytatásra, más könyvek fölfedezésére, nehezebb és összetettebb könyvek megértésének segítésére...
- Ne kényszerítsük a gyereket semmilyen kanonikus jelentésre egy szöveggel kapcsolatban. A gyakorlat keretében, amelynek célja az olvasás ízének megtalálása, fontos, hogy a szövegnek a gyerek adjon értelmet. Ez nem akadályozza meg abban, hogy egy másik tevékenység más értelmet adjon akár ugyanannak a szövegnek. Egy szövegen sok szempontból lehet dolgozni.
- Ne szabjuk meg az olvasás ritmusát, mert ez a legfontosabb a folyamatos olvasásnál. Különösen ne szabjuk meg azoknak, akik nem szeretnek olvasni. Az olvasás csak autonóm lehet, máskülönben ellenérzést vált ki.
- Ne kényszerítsük olvasni a gyermeket, még akkor sem, ha nagyon jól tudjuk, az olvasás milyen lényeges eleme a szocializációnak. Ha kényszerítjük, nincs motiváció, csak kényszer.
- Ne kényszerítsük számot adni az olvasmányokról csak azért, hogy tudjuk, elolvasta, vagy megértette. Az olvasónaplóval csak a fentieket mérhetjük, s ez nagyon átlátszó...

Olvasás, könyvek a legkisebektől a fiatal felnőttekig (egy éves kortól 18 éves korig)

A francia oktatási stratégia központi céljainak elérésére, így az olvasás iránti érdeklődés felkeltésére, az olvasás örömeinek felfedezésére az ország valamennyi régiójában, megyéjében, oktatási intézményében jobbnál jobb ötletek megvalósulásának lehettek tanúi a szakemberek. A cél közös, központi volt, de a célhoz vezető utat sokféleképpen valósították meg közoktatási szakemberek, könyvtárostanárok, pedagógusok, szabadidő-szervezők és könyvesboltok. Ezek közül most hármat mutatunk be, amelyek egymásra épülhetnek.

„Arthur háza”(egy éves kortól tíz éves korig)

A könyvek és olvasás megszerettetése volt a cél a Bavard Alapítvány komplex eszköztárának létrehozásakor. A játékot bérleti rendszerben lehet kölcsönözni, de a város lakói (óvodái, iskolái) számára a használata ingyenes. Az „Arthur háza” igazából egy nagy doboz. A doboz célja, hogy a gyermekek számára a valóság és az elvont világ közti kapcsolat létrejöhessen. Arthur háza, egy valódi ház makettje, amelynek van teteje, emeletei, homlokzata, kertje és természetesen lakói. A dobozban Arthur összerakható háza mellett vannak még mesekönyvek, képeskönyvek, kb. 13 darab. Ezek közül az egyik, az „Arthur dolgozik” című a névadó mesekönyv. A többi könyv pedig valamilyen módon kapcsolódik a központi figurához. A mesehősök együtt élnek: a figurák és a hozzájuk kapcsolódó jellegzetes tárgyak benne vannak a házban.

A doboz tartalmának alkalmazásában módszertani ajánlás segíti a pedagógusok munkáját. A doboz lehetőséget ad arra, hogy felnőtt vezetésével játékos módon ismerkedjenek a könyvek világával a gyermekek. A doboz tartalmával egyszerre 6–10 gyermek tud igazán jól játszani. A játék során kézzel foghatóak lesznek a könyvben olvasottak. Ami eddig elvont és nehezen megközelíthető volt, most tapintható. A játék kapcsolatot jelent könyv és valóság között, úgy, hogy a két világ közti összefüggésekre mutat rá. Egy-egy játék során nem kell valamennyi könyvet és tárgyat használni, mert kisebb a hatékonyság. Több találkozás alkalmával így különböző irányból, több személyiség által lehet megismerni az adott művet. A gyerekek a konkrét oldaláról szembesülnek a könyv absztrakt világával. Azt is mondhatjuk, hogy a könyv világa a gyerekekhez kéznyújtásnyira kerül. A játékokkal a gyerekek képzelőereje és kifejezőkészsége is jól fejleszhető.

„Hortense Colére” (hor de temps scolaire)

Ezt a játékot az Ifjúsági és Sport minisztérium indította el Franciaországban a 4–12 éveseknek. Előzménye a „Margótól margóig” kiállítás volt, amely mindent tartalmazott, ami az olvasással és írással kapcsolatos vagy kapcsolatba hozható. Az olvasás fejlesztését segítő eszköznél már a neve is sugallja, hogy ezzel leginkább az iskolaidőn túl, napköziben, iskolai könyvtárban vagy szabadidő központban találkozhat a gyermek. A kollekció tematikus dobozokból áll:

1. könyvek, amitől borsószik a hátam
2. nevető könyvek
3. elröpülünk (ír és képzelet)
4. harapnivaló könyvek (ínyenc szavak, ínycsoki ételek)

A játék alapját egy műanyagdoboz jelenti. A dobozban ott található természetesen Hortense patchwork figurája, könyvek, játékok, a játékok leírása, tanácsok és bibliográfia a játékvezetők számára. Az egyes tematikus dobozok 10–10 a témához, s a témához ajánlott könyvekhez kapcsolódó tárgyat is tartalmaznak (pl. fakanál, sótartó, magvak, stb.) Az évessel kapcsolatos dobozban van játék az ízekkel – az ízzel kapcsolatban elvont és valóságos ízzel kapcsolatos gondolatok –, részletek a torkosságról, feladatok szájjal kapcsolatos szakmákról, még az emberevő óriásokról is. A kvízszerű kérdésekkel meg lehet pl. nyerni Hortense kanalát. A Hortense csokija olyan játék, amelyben a könyvekhez kapcsolódó kérdésekre jól válaszoló csokit nyernek. Természetesen a feladatok különböző korosztályú gyerekeknek szólnak, céljuk az irodalom iránti érzékenység növelése.

Virtuális könyv

Ez a multimédiás CD 12 év feletti gyerekek számára igyekszik kapcsolatot teremteni könyv és rajzfilm között a multimédia adta lehetőségek segítségével. A „Disney Interactive” – olyan könyveket vesz alapul, amelyekből rajzfilm is készült, s ilyen feladatok találhatók benne:

- Hozd létre saját történeted! – A gyermek az olvasásban, írásban a saját ritmusa szerint haladhat, a feladat megoldásához a CD-n rendelkezésére áll

nemcsak a meseforma, hanem egy szinonimaszótár is. A feladat fejleszti a logikai készséget, a memóriát, a művészi látásmódot, s a gyermek írása rendezettebbé válik.

- Olvasásfejlesztés: olvas – fölveszi multimédiás eszközzel, majd ugyanott javítja olvasási hibáit.
- Olyan helyzeteket mutat be és tesz a történet alapjául, amelyekbe a gyermekek is kerülhetnek. Ezeket a történeteket folytathatják a gyerekek.

Ennek a módszernek természetes hátránya, hogy az érzelmeknek, érzéseknek nem ad teret. Előnye, hogy autonóm, a játékokhoz nem kell felnőtt irányítása.

Számtalan módja van annak, hogy közelebb vigyük a gyerekeket az olvasáshoz. Számtalan út vezet az olvasás öröméhez, de ezeknek a megvalósítása elképzelhetetlen a pedagógusok, a szülők, az iskolai könyvtárak, a nyilvános könyvtárak, a könyvkereskedelem összefogása nélkül – vonható le a következtetés a francia példák alapján.

Készült a Könyvtárostanárok Egyesületének szakmai napján
(Országos Széchenyi Könyvtár, 2006. május 4.)